

DANSK KRONIK

Kriminalstatistik 1970 og 1971.

Danmarks Statistik har i 1973 offentliggjort Kriminalstatistik 1970 og 1971 (Statistiske Meddelelser 1973:3 og 1973:5).

Ved omtalen af de foregående publikationer, se NTfK 1971 p. 243, fremhævedes statistikens oversigter over samtlige reaktioner for straffelovsovertrædelser (incl. tiltalefrafald og bøder) for årene 1966—69. Antallet af afgørelser overfor skyldige mandlige lovovertrædere steg i disse år fra 12.200 til 13.600 (tallet for 1968 havde dog ligget lidt højere). Nu viser tallene for 1970 og 1971 større stigninger til henholdsvis 15.200 og 17.000. Denne bevægelse falder sammen med en kraftig stigning i antallet af anmeldte forbrydelser fra ca. 210.000 i 1969 til ca. 299.000 i 1971 (se NTfK 1972 p. 336 og Kriminalstatistik 1971 tabel 9). Antallet af bøder har været nogenlunde uændret; procentvis er bødernes andel i samtlige afgørelser faldet fra 17 % i 1966—68 til 14 % i 1971.

Antallet af mandlige domfældte idømt højere straf end bøde er fra 1968—69 til 1971 steget med ca. 2.000, nemlig fra 7.800 til 9.800. Disse domme har i 5 år nogenlunde uændret udgjort ca. 58 % af alle reaktioner i anledning af straffelovsovertrædelser. Der er imidlertid, som det allerede var bekendt fra forarbejderne til lovændringen af 1973 om mindre berigelsesforbrydelser (se nedenfor), sket en ændring i forholdet mellem betingede og ubetingede domme, idet procenten af betingede domme i løbet af et par år er steget fra ca. 36 til knap 42.

Politiets årsberetning for 1972 viser at der efter flere års voldsomme stigninger i anmeldelsestallene er kommet et år med nogenlunde uændret kriminel aktivitet. I 1971 kom som ovenfor nævnt ca. 299.000 forbrydelser til politiets kundskab. I 1972 var tallet 301.000. Denne relative stilstand er dog fremkommet ved at forskellige stigninger indenfor tyverier og navnlig andre berigelsesforbrydelser er blevet modvirket ved et fald fra 33.000 til 26.000 i antallet af tyverier og brugstyverier af knallerter. Om dette fald af registreringsmæssige grunde kan være mere nominelt end reelt må stå hen. Det fortjener at fremhæves at antallet af registrerede sædelighedsforbrydelser fra 1968 til 1971 er faldet fra 3.000 til 2.200. På dette punkt er udviklingen under særlig observation fra kriminologisk side (Berl Kutchinsky).

Afskaffelse af særforanstaltninger.

Ved lov nr. 320 af 13. juni 1973 er følgende strafferetlige retsfølger afskaffet: ungdomsfængsel, arbejds hus, sikkerhedsforvaring, psykopatforvaring, sær fængsel, helbredelsesanstalt for drankere og afholds-pålæg. Flere af disse retsfølger havde i praxis udspillet deres rolle. Den mest anvendte var ungdomsfængsel, som endnu omkring 1971 blev idømt i næsten 200 sager årligt. Anvendelsen af forvaring i med-før af strfl. § 70 var fra et højdepunkt i første halvdel af 1950'erne

(ca. 100 domme årligt) dalet til ca. 35 domme, til gengæld var dommene til tidsbestemt straf af særfængsel steget kraftigt. Domme til arbejds hus var godt på vej til at forsvinde i praxis, således som det — med få undtagelser — var sket med sikkerhedsforvaring og anbringelse i helbredelsesanstalt for drankere. Vedrørende diskussionen omkring særforanstaltningerne og begrundelsen for deres afskaffelse må henvises til straffelovrådets „Betænkning om de strafferetlige særforanstaltninger“ (Bet. nr. 667, 1973), jfr. NTfK 1972 p. 337 ff. Ved lovrevisionen er der bevaret en foranstaltning med navnet „forvaring“, beregnet for et snævert afgrænset udsnit af de lovovertrædere som findes skyldige i „drab, røveri, voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse, frihedsberøvelse, alvorlig voldsforbrydelse, trusler af den i § 266 nævnte art eller brandstiftelse eller i forsøg på en af de nævnte forbrydelser“, og som findes at frembyde „nærliggende fare for andres liv, legeme, helbred eller frihed“. Hertil kommer den betingelse at anvendelsen af forvaring i stedet for fængsel skal findes påkrævet for at forebygge den nævnte fare (strfl. § 69 som affattet i 1973).

Straffelovrådets og justitsministerens forslag omfattede også ændringer i strfl. §§ 16—18 om sindssyge, åndssvage m. v. samt handlinger begået i rustilstande. På disse punkter blev forslaget imidlertid ikke færdigbehandlet i folketinget, og det må ventes at der senere fremsættes nyt lovforslag. Strfl. § 17, stk. 1, der indeholder kriteriet „strafegnet“, vil derfor fortsat finde anvendelse på lettere åndssvage lovovertrædere, — derimod ikke på karakterafvigende personer (psykopater), idet det hidtidige valg mellem forvaring og straf er bortfaldet, bortset fra den ovenfor nævnte adgang til at idømme forvaring under de i § 69 angivne betingelser. Den hidtidige § 70 om foranstaltninger overfor sindssyge, åndssvage m. v. findes nu i § 68 og har fået en formulering der bedre svarer til den praxis der har udviklet sig. Den nye lov indeholder også enkelte andre ændringer i kap. 9 i strfl.

I § 85 om strafnedsættelse er der sket nogle overvejende formelle ændringer. Udenfor sammenhængen med psykisk unormalitet og særforanstaltninger er der ved samme lov af 13. juni 1973 foretaget ændringer i § 86 om fradrag for varetægtsfængsling i overensstemmelse med den nordiske strafferetskomité's indstilling. Der gælder herefter en regel om obligatorisk fuldt fradrag med hensyn til anholdelse, fængsling og indlæggelse til mentalundersøgelse, forudsat at frihedsberøvelsen har varet mindst 24 timer.

Straf for berigelsesforbrydelser.

Ved lov nr. 319 af 13. juni 1973 er der gennemført nogle ændringer i straffeloven som angår udmålingen af straf for berigelsesforbrydelser. Ændringerne må ses i sammenhæng med den diskussion om mulighederne for en lempelse af sanktionsniveauet der har været ført i de senere år. I NTfK 1972 p. 339 f. omtaltes en betænkning (nr. 650,

1972) der overvejende handlede om dette spørgsmål. På grundlag af denne betænkning, en supplerende udtalelse fra straffelovrådet og hørings svar fra en række myndigheder fremsatte justitsministeren et lovforslag der førte til vedtagelsen af den nævnte ændringslov. I overensstemmelse med den almindelige tendens i de afgivne udtalelser er det lovens grundsynspunkt at der kan og bør ske en fortsat lempelse i sanktionsniveauet, navnlig for så vidt angår berigelsesforbrydelser. Med hensyn til anvendelsen af betingede domme har loven ikke haft selvstændige bidrag at yde. Domstolene var i forvejen meget frit stillede og har i de seneste år øget anvendelsen af betingede domme (se herom ovenfor). Der foreligger bl. a. fra straffelovrådet udtalelser om at der er grundlag for at fortsætte denne udvikling. Hvad angår strafudmålingen i snæver forstand er der sket nogle ændringer der må forventes at få betydning. Selvom de kun i begrænset omfang har egentlig obligatorisk karakter, rummer de i forbindelse med lovforarbejderne en tilkendegivelse om en ønskelig udvikling i formildende retning. Straffelovens § 287, der rummer den milde strafferamme for berigelsesforbrydelser, er omformuleret med henblik på en øget anvendelse af bøde og hæfte. Den ordinære strafferamme i § 285 er også ændret. Der var under forarbejderne — bl. a. i straffelovrådet — en vis uenighed om i hvilken grad gentagelsestilfælde skulle kunne begrunde skærpet straf. Medens lovforslaget fjernede det særlige strafmaximum for gentagelse, blev resultatet af behandlingen i folketinget et kompromis, idet normalstraffens maximum i § 285 blev nedsat fra 2 år til 1 år 6 måneder, medens maximum for gentagelsesstraf blev nedsat fra 3 år til 2 år 6 måneder. Den skærpede strafferamme for grove berigelsesforbrydelser i § 286 er ikke ændret. Den kan — hvor strafmaximum efter den ændrede § 285 findes utilstrækkeligt — tænkes at få øget anvendelse i retspraksis, bl. a. fordi nogle grupper af tilbagefaldsforbrydere, der hidtil er dømt til tidsbestemte særforanstaltninger, fremtidig skal idømmes almindelig straf. Ved ændring af § 80 er henvisningen til „gerningsmandens foregående vandel“ udgået. blandt de almindelige strafudmålingshensyn. § 80 lyder nu således: „Ved straffens udmåling skal der tages hensyn til lovovertrædelsens grovhed og til oplysninger om gerningsmandens person, herunder om hans almindelige personlige og sociale forhold, hans forhold før og efter gerningen samt hans bevæggrunde til denne“.

Genindsættelse efter prøveløsladelse.

Ved lov nr. 319 af 13. juni 1973 er der sket en ændring med hensyn til kompetence til at bestemme genindsættelse i fængsel af en prøveløsladt. Hidtil har ordningen været den at det i alle tilfælde har beroet på justitsministerens afgørelse om genindsættelse skulle ske. Under en ny straffesag har retten alene kunnet udmåle straf for den nye kriminalitet, og man har ikke på dommens tid kunnet vide om genindsættelse til fuldbyrdelse af reststraffen ville ske. Nu er kompeten-

cen henlagt til retten i de tilfælde hvor der inden prøvetidens udløb foretages rettergangsskridt i anledning af sigtelse for nyt strafbart forhold. Rettens strafudmåling skal følge de principper der gælder i den tilsvarende situation hvor der rejses ny tiltale mod en betinget dømt, jfr. strfl. § 61, stk. 2. Kompetencen tilkommer fortsat justitsministeren i de tilfælde hvor det drejer sig om vilkårsovertrædelse uden nyt strafbart forhold, eller hvor et strafbart forhold ikke fører til tiltale. De nye regler er også gjort anvendelige på straf der henstår uafsonet efter betinget benådning. — Der er også sket enkelte andre ændringer i reglerne om prøveløsladelse og genindsættelse.

Ny militær straffelov og militær retsplejelov.

I april 1973 er der vedtaget en ny militær straffelov og militær retsplejelov. Af ændringerne i straffebestemmelserne skal fremhæves følgende. De særlige militære straffe kvarterarrest og vagtarrest er afskaffet. I deres sted træder dels bøde og hæfte, dels en udvidet anvendelse af disciplinarmidler. Da hæftestraffens almindelige minimum på 7 dage (borgerlig straffelovs § 44) ikke er fraveget, vil afskaffelsen af kvarterarrest og vagtarrest betyde at egentlige frihedsstraffe af kortere varighed bortfalder. For at betrygge anvendelsen af disciplinarmidler er der oprettet et disciplinarnavn og et ankenavn. Den nye militære straffelov er ligesom borgerlig straffelov inddelt i en almindelig del og en særlig del (speciel del); indenfor den sidstnævnte del er der sket en forenkling af beskrivelsen af de militære overtrædelser. Ved lovforslagets behandling i folketinget er det forudsat at spørgsmålet om eventuel afskaffelse af dødsstraf for militære forbrydelser kommer til drøftelse senere i forbindelse med en stillingtagen til reglerne om dødsstraf for borgerlige forbrydelser begået under krig eller fjendtlig besættelse.

Ny svangerskabslov.

Lov nr. 350 af 13. juni 1973 om svangerskabsafbrydelse har med virkning fra 1. oktober 1973 afløst loven af 24. marts 1970. Den nye lov indfører fri adgang til svangerskabsafbrydelse for kvinder, der har bopæl i Danmark. Det er dog en betingelse, at indgrebet kan foretages inden udløbet af den 12. svangerskabsuge. Kvinden skal forinden have modtaget lægelig vejledning om indgrebets beskaffenhed og direkte følger samt om den risiko der må antages at være forbundet med indgrebet. Hvis hun ønsker det, skal hun desuden vejledes om mulighederne for støtte til gennemførelse af svangerskabet og for støtte efter barnets fødsel. Kun den førstnævnte vejledning er obligatorisk. Fastholdes ønsket om svangerskabsafbrydelse, har kvinden ret til at få indgrebet foretaget. Efter udløbet af den 12. svangerskabsuge kan indgrebet foretages uden særlig tilladelse såfremt det er nødven-

digt for at afværge fare for kvinden; i andre tilfælde kan tilladelse gives efter reglerne i lovens § 3. Grænsen ved den 12. svangerskabsuge er sat på grundlag af oplysninger om den forøgede helbredsmæssige risiko ved indgreb foretaget efter dette tidspunkt, jfr. betænkning nr. 522, 1969, p. 88—92. Svangerskabsafbrydelse må kun foretages af en læge på et statsligt eller kommunalt sygehus eller et dertil knyttet ambulatorium. En læge er ikke forpligtet til at foretage indgrebet, men i tilfælde af nægtelse skal kvinden henvises til et andet sygehus. Lovens kap. 5 indeholder bestemmelser om straf for svangerskabsafbrydelse, foretaget af læger i tilfælde hvor betingelserne ikke er opfyldt eller foreskrevne fremgangsmåder ikke fulgt, samt for indgreb foretaget af andre end læger.

Statens overtagelse af tilsynsvirksomhed m. v.

Som nævnt i NTFK 1971 p. 248 afgav et af justitsministeriet nedsat udvalg i 1971 en betænkning om den fremtidige fordeling af arbejdsopgaverne på kriminalforsorgens område mellem Dansk Forsorgsselskab og staten. Et flertal af udvalgets medlemmer foreslog at forsorgsselskabets arbejdsopgaver blev overført til den statslige kriminalforsorg. I overensstemmelse med denne indstilling er der ved lov af 28. februar 1973 truffet bestemmelse om at justitsministeriet pr. 1. april 1973 overtager den virksomhed der hidtil er udøvet af Dansk Forsorgsselskab med hensyn til personundersøgelser, jfr. retsplejelovens § 800 a, og tilsyn med betinget dømte og prøveløsladte. Justitsministeriet har samtidig overtaget driften af selskabets institutioner. Loven har ikke umiddelbart bevirket nogen omlægning af arbejdsmåden indenfor den frie forsorg. Ved gennemførelsen af den nye ordning har justitsministeriet imidlertid forudsat at der på lidt længere sigt bør ske betydelige ændringer i forsorgsvirksomheden for at bringe denne op på et tilfredsstillende niveau. Man har herved peget på ønsket om at give den frie kriminalforsorg høj prioritet indenfor reaktionssystemet. Om et nye planlægningsudvalg vedrørende kriminalforsorgens forsorgsarbejde henvises til bemærkninger nedenfor.

Dansk Forsorgsselskab har i oktober 1973 besluttet at videreføre sin virksomhed under ændrede former. Det er selskabets opfattelse at der fortsat vil være behov for et privat initiativ til støtte for de af samfundets tabere, der er kommet i konflikt med straffeloven, bl. a. fordi det er selskabets erfaring at offentlige bevillinger til økonomisk hjælp for lovovertrædere ikke er tilstrækkelige til at løse klientellets mangeartede problemer. Der er udfærdiget nye vedtægter, ifølge hvilke selskabet udøver dels hjælpevirksomhed ved ydelse af økonomisk hjælp — herunder om fornødent også understøttelse af lovovertræderes familie — i tilfælde hvor hjælp ikke kan fremskaffes på anden måde, dels anden virksomhed som kan tjene til at hjælpe de nævnte personer. Selskabet skal have et repræsentantskab og en bestyrelse.

Planlægningsudvalg vedrørende forsorgsarbejde.

Justitsministeriet har i august 1973 nedsat et planlægningsudvalg vedrørende forsorgsarbejdet indenfor kriminalforsorgen. Udvalget træder i stedet for to tidligere nedsatte udvalg vedrørende forsorgsarbejdet i kriminalforsorgens anstalter og den frie kriminalforsorg. Det er udvalgets opgave at overveje udbygningen af forsorgsarbejdet for kriminalforsorgens klientel. Der sigtes navnlig til følgende spørgsmål:

1. Forsorgsarbejdets indhold og gennemførelse, herunder dets placering i kriminalforsorgens øvrige behandlingsarbejde;
2. Integration mellem de forskellige grene af forsorgsarbejdet indenfor kriminalforsorgen og forsorgsarbejdets relation til det almindelige sociale sikrings- og trykthedssystem;
3. Indhold og anvendelse af tilsyn og vilkår iøvrigt;
4. Behandling af særlige grupper af klienter, f. eks. alkoholister og stofmisbrugere;
5. Tilvejebringelse af personale- og institutionsmæssige ressourcer.

Nye bestemmelser om straffuldbyrkelse.

Justitsministeriet, direktoratet for kriminalforsorgen, har i juni 1973 udsendt en række bekendtgørelser og cirkulærer om fængselsforhold, der træder i stedet for tidligere gældende og for en stor del forældede administrative bestemmelser. To bekendtgørelser af 21. juni 1973 handler om fuldbyrkelse af frihedsstraf og om behandlingen af personer der anbringes i forvaring. I cirkulæreform er bl. a. givet regler om indsattes adgang til brevveksling og besøg, om udgangstilladelse, om anbringelse i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse og om fordeling mellem statsfængslerne af mænd der er idømt frihedsstraf. Der henvises herom til Lovtidende og Ministerialtidende 1973.

Undervisning og uddannelse i kriminalforsorgens anstalter

I marts 1968 nedsatte justitsministeriet et udvalg med den opgave at behandle problemerne vedrørende omfanget, indholdet og organisationen af den pædagogiske virksomhed over for de indsatte i fængselsvæsenets anstalter, herunder den erhvervsprægede undervisning og problemerne i forbindelse med udnyttelsen af de indsattes fritid. Udvalget har nu afgivet „Betænkning om undervisning, erhvervsuddannelse og fritidsaktiviteter for indsatte i fængselsvæsenets anstalter“ (Bet. nr. 683, 1973). Betænkningen bygger i det væsentlige på arbejde der er udført af tre underudvalg, henholdsvis om den almene undervisning, den erhvervmæssige undervisning og de indsattes fritidsaktiviteter. Betænkningens hovedafsnit følger denne inddeling af problemerne, hvortil kommer et afsnit om anstaltens biblioteksordning.

Betænkning om prostitution

Justitsministeriets kriminalforsorgsudvalg har afgivet sin 4. betænkning, der handler om prostitution (Bet. nr. 678, 1973). Emnet har været behandlet flere gange tidligere, mest udførligt i „Betænkning om foranstaltninger til bekæmpelse af prostitutionen“ (Bet. nr. 139, 1955). Siden da er den særlige bestemmelse i straffelovens § 230 om modtagelse af betaling for homoseksuel forhold blevet afskaffet ved lov nr. 248 af 9. juni 1967, idet man forudsatte at homoseksuel prostitution kunne og burde bedømmes på linie med anden prostitution. En revision af bestemmelserne herom har måttet vente. Kriminalforsorgsudvalget har set det som sin opgave at ajourføre de oplysninger om prostitutionens former, praxis med hensyn til politimæssige, strafferetlige og forlagsmæssige foranstaltninger m. v. der fremkom i 1955-betænkningen. Desuden har man påny overvejet spørgsmålet om hvorvidt prostitution fortsat bør være strafbar efter straffelovens § 199. I denne bestemmelse er som bekendt anvendt den kriminaliseringsteknik at overtrædelse af et af politiet meddelt pålæg om at søge lovligt erhverv er strafbart; utugt er i denne sammenhæng ikke at anse som lovligt erhverv. Udvalget foreslår § 199 ophævet og anbefaler at der uden støtte i strafferetlige bestemmelser sættes ind overfor prostitutionen med en aktiv social hjælpetjeneste. Udvalget har desuden drøftet spørgsmålet om ændrede bestemmelser om prostitutionsreklame og om ændringer i straffelovens §§ 228 og 229, der bl. a. handler om bordelvirksomhed og alfonseri. Et mindretal i udvalget støtter et underudvalgs forslag om ophævelse af § 229, stk. 3 og 4, idet man finder det ønskeligt at afkriminalisere såkaldt passivt alfonseri. Det antages at aktive alfonser vil kunne rammes efter bestemmelsen i § 229, stk. 1. Flertallet kan ikke tiltræde dette forslag men ønsker at lade en forskellig bedømmelse af aktive og passive alfonser komme til udtryk gennem bestemmelserne om strafferammer samt i praxis med hensyn til anvendelsen af tiltalefravald.

Betænkningen indeholder i bilag 6 og 7 nogle statistiske oplysninger om prostituerede kvinders recidiv efter afsoning af straf og om prostituerede kvinders personlige forhold, tidligere og nuværende straffesager m. v.

Spørgsmål om afkriminalisering.

Under forarbejderne til den ovenfor nævnte lov nr. 319 af 13. juni 1973 om mindre berigelsesforbrydelser m. v. forelå også nogle spørgsmål om afkriminalisering til drøftelse. Resultatet blev imidlertid at der i denne omgang kun skete een afkriminalisering indenfor reglerne om formueforbrydelser, idet ulovlige dispositioner over genstande købt på afbetaling, der hidtil har været strafbare som underslæb, blev gjort straffri, se nyt stk. 2 til § 278. Det fremgår af lovens forarbejder at man ikke hermed har villet afskære muligheden for domfældelse

for bedrageri i forholdet mellem afbetalingskøberen og den nye køber. Dette strafansvar, der har sin baggrund i den civile regel om vindikation, og som naturligvis forudsætter bedrageribegrebets objektive og subjektive betingelser opfyldt, er hidtil anset for absorberet af ansvaret for underslæb. — Tanken om afkriminalisering af butikstyverier og visse former for uredelighed med hensyn til checks har været fremme, men det er anset for overvejende betænkeligt at gøre sådanne forhold straffri. Herom må henvises til lovens forarbejder.

Ved forelæggelsen af sit lovforslag stillede justitsministeren forslag om afkriminalisering på andre punkter. Det gælder for det første blasfemi (strfl. § 140), dernæst nogle kønslige forhold til unge mennesker, idet den „sexuelle lavalder“ (grænsen for strafbart samleje eller andet heterosexuelt forhold) blev foreslået nedsat fra 15 år til 14 år, ligesom 18-års grænsen med hensyn til homosexuelt forhold også blev foreslået nedsat til 14 år. Disse forslag bortfaldt imidlertid ved folketingsvalget i december 1973. Det samme gjaldt et selvstændigt forslag om afskaffelse af dødsstraffen i den militære strafferetspleje og for borgerlige forbrydelser begået under krig eller besættelse.

Økonomisk kriminalitet.

I foråret 1973 udviklede der sig en livlig offentlig debat om visse sider af den økonomiske kriminalitet, specielt finansieringsvirksomhed og beslægtede forhold der ofte blev sammenfattet under betegnelsen „bagmandskriminalitet“. Diskussionen, hvis forhistorie og enkeltheder ikke skal omtales her, kom i høj grad til at dreje sig om to former for bekæmpelse af skadelig økonomisk virksomhed, nemlig dels en forstærket politimæssig indsats, dels ændrede straffebestemmelser, specielt muligheden af at gennemføre en såkaldt „generel straffebestemmelse“. Folketinget drøftede problemerne den 10. maj 1973. Det blev besluttet at arbejde videre med spørgsmålet om ændrede straffebestemmelser, og efter drøftelser på regeringsplan fik straffelovrådet, som havde afgivet en udtalelse til justitsministeren forud for folketingsdebatten den 10. maj, den opgave at gå videre med sagen. Det er endnu for tidligt at sige noget om hvad dette arbejde vil føre til. På et andet punkt har det politiske initiativ imidlertid allerede ført til et resultat, idet der er oprettet en statsadvokatur og politiafdeling for særlig økonomisk kriminalitet. Om statsadvokatens område hedder det i justitsministeriets bekendtgørelse nr. 648 af 20. december 1973: „Til statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet henlægges for hele landet forretningerne vedrørende økonomiske forbrydelser, herunder navnlig sager, der kan formodes at indeholde en overtrædelse af straffelovens §§ 278—284, § 289 og kapitel 29 eller en overtrædelse af erhvervs-, bolig-, afgifts- og skattelovgivningen, når der kan være grund til at antage, at overtrædelsen har et særlig betydeligt omfang, er et led i organiseret kriminalitet, er udført ved anvendelsen af særegne forretningsmetoder eller på anden måde er af særlig kvalificeret

karakter“. Til chef for den nye anklage- og politiafdeling er udnævnt statsadvokat H. Grell.

Strafmaximum for narkotikakriminalitet.

Justitsministeren har i januar fremsat lovforslag om forhøjelse af maximum for narkotikaforbrydelser (straffelovens § 191) fra 6 til 10 års fængsel. Den foreslåede regel går ud på fakultativ strafforhøjelse indtil 10 år i tilfælde hvor en overdragelse har angået „en betydelig mængde særlig farligt eller skadeligt stof“, eller hvor handlingen iøvrigt har haft „en særlig farlig karakter“. I bemærkningerne til forslaget henvises bl. a. til at Finland, Norge og Sverige har et 10 års maximum. Det oplyses at der i løbet af 2½ år fra 1. juni 1969 til 31. december 1971 blev afsagt 13 domme på fængsel i 4 år eller derover; i eet tilfælde blev maximum på 6 år anvendt, og dette er siden sket i endnu 4 tilfælde. Derudover indeholder bemærkningerne ingen oplysninger om behovet for at idømme straffe på over 6 års fængsel. Det ses dog at dette behov skulle kunne foreligge bl. a. „ved salg af mindre kvantum farlige stoffer med henblik på oparbejdelse af et marked“.

Procesbevillinger i strafferetsplejen.

Retsplejerådet har i juli 1973 afgivet en „Betænkning om behandling af borgerlige sager“ (Bet. nr. 698, 1973). I forbindelse med sine overvejelser vedrørende civilprocessen har rådet taget stilling til den gældende ordning med hensyn til procesbevillinger, også for så vidt angår straffesager. Det er karakteristisk for dansk ret at kompetencen til at give procesbevilling i væsentligt omfang er henlagt til justitsministeriet. Den vigtigste undtagelse herfra er landsretternes kompetence til under visse betingelser at admittere anke efter ankefristens udløb. Spørgsmålet om ændring til en videregående juridisk kompetence har flere gange været drøftet. Nu foreslår retsplejerådet at både tredieinstansbevillinger, oprejsningsbevillinger og tilladelser til anke i små politisager (rpl. § 962, stk. 2) fremtidig skal gives af domstolene. Samtidig foreslås ændring af de kriterier efter hvilke spørgsmål om procesbevillinger skal afgøres, samt i de gældende fristbestemmelser. Som nævnt vil kompetenceændringen bl. a. omfatte spørgsmål om anke til højesteret af landsretternes ankedomme. Efter retsplejerådets forslag skal afgørelsen træffes af højesteret eller et udvalg under højesteret. En opgørelse viser at justitsministeriet i årene 1963—69 har haft mellem 100 og 130 sager årligt om anke til højesteret; antallet af anketilladelser har svinget mellem 28 og 53. Med hensyn til kæretilladelse har antallet af sager kun været ca. 20 årligt. For så vidt angår anke til landsretten af små politisager foreslår et flertal i rådet at der opretholdes en ankebegrænsning, således at landsrettens tilladelse kræves til anke af bøder på højst 300 kr. — hvad enten det gælder anke fra anklagemyndighedens eller fra tiltaltes side —, medens eet medlem af rådet vil give fri ankeadgang.

FINSK KRÖNIKA

1. *Ändrad och ny lagstiftning**Om preskription*

Kapitel 8 i strafflagen, kapitlet om preskription, har reviderats. Impuls till revisionen gav ursprungligen Nordiska straffrättskommitténs beslut att på sitt arbetsprogram uppta frågan om straffrättslig preskription. Arbetet inom straffrättskommittén uppföljdes av en intern finsk statskommission, Nordiska straffrättskommissionen, som tillsattes år 1964 med uppgift att för Finlands del förbereda straff- och straffprocessuella stadgeförslag, vilka hänför sig till området för det nordiska lagstiftningssamarbetet. Nordiska straffrättskommitténs arbete resulterade som bekant i ett betänkande år 1966, medan den finska kommissionens arbete förelåg färdigt år 1968, varefter en regeringsproposition i ämnet avläts till riksdagen år 1972.

I de nya preskriptionsstadgandena har man strävat till att uppfylla de rekommendationer, som Nordiska straffrättskommittén lämnat i sitt betänkande år 1966. Det önskvärda i en enhetlig nordisk lagstiftning betonades såväl i regeringens proposition, som, under riksdagsbehandlingen, i lagutskottets betänkande. På endel t. o. m. väsentliga punkter skiljer sig dock de nya finska stadgandena från motsvarande stadganden i de övriga nordiska länderna.

De nya preskriptionsstadgandena reglerar dels preskription av åtalsrätt, dels preskription av rätt att framställa anspråk om förverkande och dels preskription av rätt att verkställa ådömt straff eller förverkandepåföljd. Den allmänna preskriptionstiden ifråga om rätt till åtal fastställs på grundval av ifrågakommande svåraste straff, varvid såsom svåraste straff avses det straff, som i det på fallet tillämpliga straffstadgandet är utsatt såsom högsta straff för brott, begånget under de i saken föreliggande omständigheterna. Den kortaste preskriptionstiden är 3 år, den längsta tidsbestämda preskriptionstiden 20 år, vartill kommer att åtalsrätten för brott, för vilket det stadgade svåraste straffet är frihetsstraff på livstid aldrig föråldras. Ifråga om målsägandebrotten kompletteras dessa allmänna preskriptionstider av särregler beträffande preskription av målsägandens rätt att väcka åtal eller framställa begäran om väckande av åtal. Denna tid är 1 år, räknat från dagen då målsäganden erhållit vetskap om brottet och gärningsmannen.

Stadgandena rörande preskription av rätt att framställa anspråk om förverkande är i huvudsak kongruenta med stadgandena om preskription av åtalsrätt. Den kortaste preskriptionstiden är i detta fall dock 5 år.

Tiden för preskription av verkställighet av ådömt straff fastställs på basen av straffets stränghet. Den kortaste preskriptionstiden gäller för ådömda böter och för ådömt frihetsstraff på högst 1 år och utgör 5 år, den längsta tidsbundna tiden 20 år gäller för frihetsstraff på viss

tid över 8 år, medan frihetsstraff på livstid aldrig preskriberas. Preskriptionstiden för verkställighet av förverkandepåföljd är 10 år.

Om avräkning på grund av straffprocessuellt frihetsberövande

Det tidigare stadgandet i strafflagens 3 kap. 11 § beträffande avräkning av häktningstiden har reviderats. Även i detta fall har revisionen sin grund i det nordiska lagsamarbetet. Kontaktmännen för nordiskt lagsamarbete överlämnade 1970 frågan om översyn av reglerna om avräkning av häktningstid till Nordiska straffrättskommittén. Kommittén, som under sitt arbete med denna fråga utvidgade sitt mandat att omfatta avräkning av tiden för straffprocessuellt frihetsberövande överhuvudtaget, avlämnade sitt betänkande i frågan år 1971, varefter den finska regeringen redan till 1972-års riksdag avlät en proposition i ämnet.

De nya finska stadgandena följer i stort den nordiska straffrättskommitténs rekommendationer. Avräkning skall ske i det fall att någon dömes till frihetsstraff på viss tid, böter eller skiljande från utövning av tjänst. Avräkningen är obligatorisk och absolut: avräkning skall ske då tilltalad varit berövad friheten minst ett dygn med anledning av den gärning, som domen avser, eller, med anledning av annat brott, som varit föremål för åtal eller förberedande undersökning i samband med ifrågavarande mål, eller med anledning av att den tilltalade förordnats att hämtas till domstolen och på grund därav tagits i förvar. Ifall det utdömda straffet är ett frihetsstraff, skall hela den tid den tilltalade varit berövad friheten avräknas, eller alternativt denna tid anses utgöra fullt straff, medan tiden för frihetsberövandet ifall det utdömda straffet är ett bötesstraff eller skiljande från utövning av tjänst, skall avräknas i skälig mån, dock med minst hela den tid frihetsberövandet varat, eller alternativt anses såsom fullt straff. Avräkningsreglerna är identiska oberoende av om det rör sig om dom i underrätt eller högre domstol.

Stadgandet i SL 3:11 kompletteras av ett stadgande i förordningen om verkställighet av straff beträffande begynnelstidpunkten för strafftiden. Ifall den dömde är häktad räknas strafftiden från den dag domen avkunnats eller givits, medan tiden i det fall att den dömde häktas efter denna tidpunkt räknas från och med tidpunkten för häktningen.

Om luftfartssabotage

Också den tredje mer betydande straffrättsändringen i Finland under det gångna året har internationell bakgrund. Ett godkännande av Montreal-konventionen av år 1971 för säkerställandet av civilflygets säkerhet skapade behov av en komplettering av den finska strafflagens stadganden med stadganden om luftfartssabotage. På denna grund fogades till strafflagens 34 kap., som bär rubriken „Om brott

vilka innebära allmän fara“ en ny 14 b §. I den nya paragrafen har stadganden beträffande två för finsk straffrätt tidigare okända brotts typer, luftfartssabotage och störande av luftfart, intagits. Brottsskrivningarna för dessa svarar mot de rekommendationer som ingår i Montreal-konventionen.

Samtidigt med denna komplettering har tillämpningsområdet för finsk straffrätt utvidgats: utlänning som utomlands gjort sig skyldig till luftfartssabotage eller störande av luftfart kan dömas enligt finsk lag även i det fall att brottet ej är straffbart enligt lagen på gärningsorten.

2. *Utredningar och kommittébetänkanden*

År 1973 kan antecknas som ett givande år vad beträffar kommittébetänkanden och utredningar i straffrättsliga frågor: ett dussintal betänkanden och utredningar av detta slag har publicerats under årets lopp.

Tryckfrihetskommisionens betänkande

Justitieministeriet tillsatte år 1971 en kommission med uppdrag att utreda och överväga dels regleringen av pornografi och dels regleringen av intimitetsskyddet. Kommissionen, som arbetade under ledning av professor Inkeri Anttila, avlämnade sitt betänkande i januari 1973. I betänkandet konstateras ifråga om regleringen av pornografin, att man ej kunnat påvisa att några negativa konsekvenser skulle vara förenade med nyttjandet av pornografi som sådant, varför kommissionen anser att skäl saknas att förbjuda pornografi, såsom även att helt förbjuda spridning av pornografi. Kommissionen anser dock, att varje individ har rätt att i sin egen livsmiljö undgå att mot sin vilja bli utsatt för anblicken av pornografiska produkter. Den föreslår därför att en offentlig spridning av pornografiska bilder och föremål, liksom överlämnande av pornografiska bilder och föremål mot mottagarns vilja kriminaliseras. Straffbart skulle även vara att överlämna bilder och föremål av detta slag åt barn under 15 år. Det föreslagna straffhotet är i bägge fallen böter eller fängelse i högst 6 månader.

Ifråga om regleringen av intimitetsskyddet utgår kommissionen från att skyddet för privatlivets fred bör effektiveras. Därför borde även offentliggörande av sådana, i och för sig sanningsenliga, uppgifter, som förorsakar skada eller lidande förbjudas. Intimitetsskyddet får dock ej bli ett medel med vars hjälp det fria meningsutbytet och spridandet av information om samhällseligt betydelsefulla frågor förhindras. Ju mer omfattande och ju mer djupgående verkningar i samhället en omständighet har, desto mer berättigat är dess offentliggörande. Kommissionen föreslår därför införandet av en ny 3a § i SL 27 kap., enligt vilken straff skulle drabba den som olovligen genom att i massmedium offentliggöra eller på annat liknande sätt offentligligen sprida uppgift, antydan eller bild om annans privatliv tillfogar

denne betydande skada eller lidande. Straff skulle dock ej kunna utdömas om offentliggörandet varit av nöden för påvisande av betydande missförhållande eller problem i samhället.

Kommissionen konstaterar i detta sammanhang att finsk rätt ej känner till juridiska personers straffrättsliga ansvar. Även om brott begås som en del av företagens ekonomiska verksamhet, kan företaget ej dömas till straff. Denna frånvaro av möjligheten att tillgripa korporativt straff anser kommissionen utgöra ett betydande missförhållande, och föreslår även införandet av en ny straffart, samfundsbot.

Kommissionen konstaterar ytterligare att rättegångens offentlighet i mål angående kränkning av ära eller privatlivets fred kan medföra olägenheter. På denna grund föreslår den även att mål av detta slag alltid behandlas bakom lykta dörrar, om målsäganden eller allmänna åklagaren så kräver eller rätten eljest så besluter.

Betänkanden avgivna av kommissioner, vilkas arbete kompletterar Straffrättskommitténs arbete

Statsrådet tillsatte i april 1972 en kommitté för att förbereda en totalrevision av strafflagen. För att underlätta och komplettera det arbete, som utförs inom ramen för denna, tillsatte justitieministeriet vid samma tid fyra kommissioner med uppgift att utreda den straffrättsliga sanktioneringen av vissa aktuella negativa samhällsföreteelser. *Trafikbrottskommissionen* erhöll i uppgift att utarbeta en allmän utredning av sanktionssystemet i gällande trafikbrottslagstiftning samt att planera ett ändamålsenligt, helhetsbetonat och effektivt påföljdssystem för att upprätthålla och befrämja trafiksäkerheten. *Skattebrottskommissionen* gavs i uppdrag att utarbeta en allmän utredning av sanktionssystemet i skattelagstiftningen samt att på basen av denna utredning planera ett ändamålsenligt, helhetsbetonat och effektivt påföljdssystem, för att förhindra och minska klandervärd skattebeteende. *Miljöbrottskommissionen* åter gavs i uppdrag att utreda följderna av miljöförstöringen, medan *arbetsbrottskommissionen* fick i uppdrag att klarlägga de straffrättsliga påföljderna i arbetslagstiftningen. Samtliga dessa kommissioner har avlämnat sina betänkanden år 1973.

Trafikbrottskommissionen konstaterar i sitt betänkande att trafikbrotten utgör ett absolut flertal av brotten, som kommer till myndigheternas kännedom, trots att upptäcktsrisken inom denna brottskategori är synnerligen liten. Oberoende härav har de trafikstraffrättsliga stadgandena ej alltid ägnats tillbördlig uppmärksamhet. Särskilt stadgandenas trafikpolitiska funktion har förblivit ovärderad. En följd härav är dels att regleringen av de negativa följderna av trafiken i allt för hög grad sker medelst det straffrättsliga kontrollsystemet, medan andra medel och möjligheter förbisätts, och dels att vissa grupper av trafikanter, såsom de som utgörs av den lätta trafiken och av kollek-

tivtrafiken, hamnat i en beträngd situation. Kommissionen föreslår därför en mer realistisk och målmedveten reglering av det negativa trafikbeteendet.

Konkret föreslår kommissionen följande kriminaliseringar: äventyrande av trafik, grovt äventyrande av trafik, rattonykterhet trafikflykt, trafikmen, körkortsbrott samt trafikförseelse. Äventyrande av trafik skulle vara ett rent abstrakt faredelikt, grovt äventyrande av trafik skulle konstitueras av sådant uppsåtligt brott mot trafiklagen, eller av sådan uppenbart likgiltig inställning till de trafikrättsliga stadgandena som medfört allvarlig fara för annans liv eller hälsa, rattonykterhetsbrottet skulle vara bundet till blodpromillegränserna 0,5 och 1,5. Trafikmen åter skulle konstitueras av att person märkbart stör trafikens smidiga förlopp eller ej iakttar de trafikrättsliga stadgandena rörande buller, avgaser och andra trafikimmissioner. Såsom påföljd för trafikförseelse föreslår kommissionen införandet av en ny sanktion, trafikbot, vilken skulle utgöras av en till sitt belopp fixerad administrativ avgift.

Skattebrottskommissionen har i sitt betänkande undersökt olika möjligheter att minska skattesmitning. Enligt kommissionens mening är ett effektivt sanktionssystem i detta avseende av central betydelse. Till sin karaktär kan dessa sanktioner vara antingen administrativa eller straffrättsliga. För att åstadkomma en enhetlig straffrättslig reglering av skattesmitning föreslår kommissionen införande av en särskild skattebrottslag, eller alternativt en enhetlig avdelning (kapitel) i strafflagen innehållande de skattestraffrättsliga stadgandena. Stadgandena skulle begränsas till att omfatta skatter och offentliga avgifter vilka uppbärs i Finland och genom dessa skulle följande former av beteende kriminaliseras: skattebedrägeri, grovt skattebedrägeri, givande av falsk skatteuppgift, underlåtande av anmälningsskyldighet, försvårande av skatteövervakning, underlåtande av innehållningsskyldighet och skatteförseelse. Straffhotet skulle variera från böter till fängelse i 4 år.

Också miljöbrottskommissionen betonar i sitt betänkande vid behandlingen av frågan om regleringen av beteende, som medför negativa konsekvenser för människans livsmiljö, betydelsen av en enhetlig och koncentrerad straffrättslig lagstiftning. Kommissionen föreslår att gällande 33 kap. i SL („Om överkan samt olovligt jagande och fiskande“) underkastas en totalrevision, och att de miljöstraffrättsliga stadgandena koncentreras till detta kapitel.

I kommissionens förslag till nytt 33 kap. strafflagen ingår ett flertal nykriminaliseringar och effektiviseringar av tidigare straffsanktioner. Som rubrik för kapitlet föreslår kommissionen „Om miljöbrott“ och som innehåll i detta bl. a. följande: de särskilda miljöbrottstyperna skulle utgöras av miljöförstöring, tillskyndande av men i miljön, förorsakande av buller eller skälvning, framställande eller införsel av miljöfarligt ämne, salubjudande av miljöfarligt ämne, förhindrande av

allmänt nyttjande av miljön, störande av miljöfrid samt grovt miljöbrott. Straffhotet varierar från böter till högst 6 år fängelse, vartill närings- eller yrkesidkare, ägare eller innehavare av egendom som nyttjats vid brottets begående, eller samfund för vars eller vilkas räkning gärningsmannen handlad vid brottets begående, kan dömas till ansvarsbot (samfundsbot). Detta kan alltid ske ifall det ej kan påvisas att brottet ej kunnat bli förhindrat även om man iakttagit all nödig försiktighet och omsorg. Till ansvarsbotsstraff kan dömas så snart ett brott inträffat, trots att gärningsmannen ej åtalas för brottet eller dömes till straff för det.

Straffstadgandena kompletteras av stadganden rörande förverkande av den nytta gärningsmannen eller den eller de, för vars eller vilkas räkning gärningsmannen handlat, erhållit av brottets begående. Förverkas kan likaså den egendom eller värdet av den egendom, som framställts, införskaffats, införts, försålts eller salubjudits i strid med miljöbrottsstadgandena. Även skadeståndsskyldighet och skyldighet att återbringa miljön i ursprungligt skick kan drabba såväl gärningsman, som den eller de för vars eller vilkas räkning han handlat.

Nykriminaliseringar och effektivisering av det tidigare sanktionssystemet föreslås även av arbetsbrottskommissionen i dess betänkande. Kommissionen föreslår infogandet av ett nytt kapitel i strafflagen beträffande arbetsbrott. Såsom särskilda brottstyper inom denna kategori, föreslår den kränkning av arbetstagarens föreningsfrihet, kränkning av arbetstagarens församlingsfrihet, arbetsplatsvalbrott, olaga avskedande eller permittering av arbetstagarnas företrädare, tillskyndande av men åt arbetstagarnas företrädare, diskriminering av arbetstagare, befrämjande av diskriminering av arbetstagare samt grovt arbetsbrott. Straffhoten skulle variera från böter till fängelse i högst 4 år och därtill skulle det vara möjligt att döma arbetsgivaren ifall denne utgörs av ett samfund till samfundsbot.

Militärdisciplinkommissionens betänkande

En kommission som sedan år 1971 utarbetat förslag till lagstiftning beträffande militära disciplinstraff har avlämnat sitt betänkande. Kommissionens arbete ansluter sig till arbetet på en totalrevision av den militära strafflagstiftningen och lagstiftningen rörande krigsdomstolar och rättegången vid dessa. Avsikten med revisionen är att infoga de militära straffstadgandena i den allmänna strafflagen, avskaffa krigsrätterna och överföra behandlingen av de militära målen till de allmänna domstolarna. I sitt betänkande har militärdisciplinkommissionen uppgjort ett förslag till ny militär disciplinslag innehållande bl. a. ifrågakommande disciplinära påföljder. Enligt förslaget skulle dessa vara antingen disciplinstraff eller disciplinär tillrättavisning. Disciplinstraffen skulle bestå av arrest, disciplinbot, utgångsförbud och varning, medan disciplinär tillrättavisning kunde vara utgångsbegränsning, tjänstgöring utom tur och anmärkning.

Fängelseundervisningskommissionens betänkande

Justitieministeriet tillsatte i slutet av år 1972 en kommission med den tredelade uppgiften att klarlägga hur de uppgifter som ansluter sig till fångarnas grundutbildning, till handledningen av fångarnas självskolning, till planläggningen av deras fritidssysselsättning samt till organiserandet av deras sociala verksamhet överhuvud borde ordnas, att undersöka de i fängelserna verksamma lärarnas uppgifter och kompetenskrav, samt att på basen av denna utredning utarbeta förslag till erforderliga reformer. Kommissionen avlämnade sitt betänkande sommaren 1973.

I betänkandet konstaterar kommissionen att c. 4—5 % av dem som avtjänar straff är i behov av grundutbildning och att minst två tredjedelar av dem saknar yrkesutbildning. Kommissionen anser att de fångar, som ej avlagt i läroplikten avsedd lärokurs, under strafftiden bör erhålla medborgarskole- eller grundskoleundervisning, och att undervisning av detta slag därför bör ges i ungdomsfängelse samt i sådana slutna anstalter, i vilka detta, med beaktande av utbudet på undervisningsservice, är realiserbart. Undervisningen bör ske på dagstid och deltagande i undervisningen bör vara avlönat på samma sätt som arbete i fängelse. Beträffande yrkesutbildningen anser kommissionen att sådan bör ordnas i fängelserna för alla de fångar, som är behov därav och vilkas strafftid är så lång att meningsfull undervisning av detta slag kan ske. Därtill bör man överväga möjligheterna att medge fånge rätt att delta i yrkesundervisning utom anstalt. Vuxenundervisning kan lämpligen ordnas i samråd med lokala läroinrättningar, vartill studier per korrespondens i högre grad än tidigare bör understödjas. För fritidssysselsättningen vid fängelserna bör särskilda motions- och hobbyledare anställas.

För att förenhetliga den verksamhet i fängelserna, som består av undervisning, fritidsverksamhet och annan social verksamhet, föreslår kommissionen att vid fängelserna inrättas biträdande direktörsbefattningar och att de nuvarande lärarbefattningarna vid fängelserna ombildas till socialledarbefattningar.

Förundersökning, försvar och tvångsmedel i brottmål

Statskommittéernas och -kommissionernas arbete kompletteras av utredningar utförda av arbetsgrupper. Den betydelsefullaste av dessa är utredningen beträffande förundersökning, försvar och tvångsmedel i brottmål, som gjorts av en arbetsgrupp vid Justitieministeriets lagberedningsavdelning och som iklädd formen av en regeringsproposition publicerats i ett digert betänkande.

En enhetlig lagstiftning beträffande förundersökning saknas i Finland, vartill kommer att existerande lagrum delvis är starkt föråldrade. Arbetsgruppen föreslår därför stiftandet av en särskild förundersökningslag, som skulle innehålla stadganden om förundersökningens

förrättande, förundersökningsledare och förrättare, den misstänktes och målsägandens samt övriga under förundersökningen hörda personers rättigheter och skyldigheter, samt de formföreskrifter som bör iaktas vid undersökningens förrättande. De intressantaste stadgandena i detta avseende gäller den för brott misstänktes rätt att erhålla uppgift om för vilken gärning han misstänkes, samt hans rätt att under hela förundersökningens förlopp nyttja lagfaret biträde. Biträdet har rätt att närvara vid samtliga förhör som anställes med part, vartill även ojävigt vittne, då den förhörde så yrkar, bör närvara vid förhöret. Biträdet kan antingen vara av parten själv utsedd person, enskild försvarare, eller av domstolen förordnad offentlig försvarare. Offentlig försvarare kan förordnas oberoende av den misstänktes yrkande.

Ifråga om tvångsmedlen föreslår arbetsgruppen en revision av stadgandena rörande gripande, anhållande och häktning. Om häktning kunde enbart behörig domstol besluta, medan förundersökningsledare och allmän åklagare kunde fatta beslut om anhållande. Tiden för anhållande skulle dock vara begränsad. Om ej yrkande om häktning framställts till behörig domstol inom tre dygn räknat från gripandet bör den anhållne friges. Häktningsyrkandet bör av domstolen behandlas inom tre dygn räknat från tidpunkten för yrkandets framställande.

De frihetsberövande tvångsmedlen gripande, anhållande och häktning föreslås av arbetsgruppen bli kompletterade med nya mindre omfattande tvångsmedel, nämligen rannsaktionsövervakning och reseförbud. Nya skulle även vara skingringsförbud och säkerhetsbeslag samt nya former för undersökning, avlyssning och observation med tekniskt medel.

3. *Rättspolitiskt forskningsinstitut*

Genom lag som godkändes av riksdagen i december 1973 grundas ett rättspolitiskt forskningsinstitut. Forskningsinstitutet kommer i organisatoriskt avseende att vara underställt Justitieministeriet, men dock ha egen av statsrådet tillsatt direktion, samt egen prefekt. Det rättspolitiska forskningsinstitutets uppgift skulle först och främst vara att utföra rättspolitisk forskning, samt därtill att följa med rättspolitisk forskning som utförs annorstädes och att upprätthålla kontakt med övriga institutioner och organ som bedriver forskning av detta slag. Institutet skulle därtill fungera som ett dokumentationscentrum för rättspolitiskt relevant material.

I och med grundandet av Rättspolitiska institutet upphörde Kriminologiska forskningsinstitutet att existera som självständigt institut. Det rättspolitiska institutet kommer dock att ha en särskild enhet för kriminologisk forskning med egen ledare.

Per Ole Träskman

NORSK KRONIKK

Omorganisering av politiets sentrale ledelse

I november 1970 la det såkalte Aulie-utvalget frem en innstilling om omorganisering av den sentrale politiledelse i Norge. Hovedpunktene i innstillingen er gjengitt i Norsk kronikk, hefte 3 for 1971 og det vises til denne fremstilling. I korthet gikk forslaget ut på opprettelse av et sentralt politidirektorat utenfor Justisdepartementet og ledet av en rikspolitisjef. Etter den någjeldende ordning er ledelsen av politiet tillagt Justisdepartementet under en egen Politiavdeling. Ledelsen av den ytre etat tilligger politimesteren i hver av landets 53 politidistrikter. Forslaget til opprettelse av et politidirektorat bygget på ønsket om å forsterke politiets sentrale ledelse til fordel for dagens ordning hvor de lokale politimestre har en meget selvstendig stilling og uten at det finnes noen sentral operativ ledelse.

Aulie-utvalgets innstilling ble meget vel mottatt av de fleste av politiorganisasjonene. Innstillingen ble behandlet blant annet av arbeiderpartiregjeringen Bratteli i 1971—1972. Den daværende justisminister uttalte seg positivt til forslaget om et politidirektorat, men regjeringen rakk ikke å sluttbehandle saken. Det ble den borgerlige regjering Korvald som våren 1973 fremmet proposisjon overfor Stortinget med forslag om opprettelse av et politidirektorat. Regjeringen hadde funnet å måtte beskjære rikspolitisjefens stilling noe i forhold til Aulie-utvalgets innstilling. Begrunnelsen var ønske om bedre demokratisk kontroll med direktoratet. Høsten 1973 tråtte et nytt Storting sammen og en ny arbeiderpartiregjering Bratteli overtok regjeringsmakten. Dette innebærer at den nåværende regjering eventuelt må fremme saken på nytt overfor det nå sittende Storting.

I den senere tid har det imidlertid fra flere hold kommet frem innvendinger mot opprettelse av et politidirektorat. Høsten 1973 ble det fremlagt en rapport fra en politiforskningsgruppe ved Institutt for Kriminologi og Strafferett, Universitetet i Oslo, som hadde gjennomført et forskningsprosjekt finansiert av Justisdepartementet. Rapporten som behandler forskjellige aspekter ved norsk politi, ventes å foreligge i bokform i første halvdel av 1974. I et avsluttende kapittel i rapporten behandles Aulie-utvalgets innstilling til ny sentral ledelse, og det tas sterkt avstand fra forslaget til opprettelse av et politidirektorat. Begrunnelsene er flere, men går blant annet på vanskelighetene med å føre kontroll med et frittstående direktorat, samt at en styrking av sentral-ledelsen nødvendigvis må skje på bekostning av det lokale selvstyre. Og dette ville stride mot den alminnelige politiske tendens i Norge idag mot større politisk innflytelse på lokalplanet. Det understrekes imidlertid i rapporten at det på visse områder kan være påkrevet med en mer sentralisert politiledelse, for eksempel i behandling og etterforskning av økonomisk kriminalitet og andre former for moderne lovbrudd. Norsk forening for kriminalreform, KROM, hadde

politidirektoratet til behandling på sitt årlige seminar på Spåtind og det ble talt sterkt imot direktoratplanene.

Justisministeren i den nåværende arbeiderpartiregjering Bratteli har øyensynlig et noe annet syn på direktoratplanene enn sine to forgjengere og har ved flere anledninger offentlig gitt uttrykk for tvil om hvorvidt et politidirektorat bør opprettes. Justisministeren har særlig vært opptatt av problemene med den demokratiske kontroll med direktoratet.

Det er ventet at Justisdepartementet under enhver omstendighet vil fremme visse forslag til forbedringer av politiets sentrale ledelse, blant annet for å styrke behandlingen av økonomiske straffesaker, men det er høyst uvisst om den nåværende regjering vil opprettholde forslaget om et politidirektorat. En avklaring i saken vil antakelig foreligge en gang i første halvdel av 1974.

Forslag om avskaffelse av ungdomsfengslet

Det norske straffelovråds to faste medlemmer, professor Johs. Andenæs og høyesterettsjustitiarius Rolv Ryssdal har i en innstilling avgitt til Justisdepartementet den 22. oktober 1973, foreslått opphevelse av loven om ungdomsfengsel og avskaffelse av hele ungdomsfengselsinstituttet. Den någjeldende ungdomsfengselslov som er av 1965 avløste den tidligere lov om arbeidsskolen av 1928. Arbeidsskoleloven av 1928 hadde opprinnelig som system at unge lovbrøyttere som ble dømt til vanlig fengselsstraff, istedet for soning av denne straff, kunne innsettes i Arbeidsskolen for et ubestemt tidsrom, oppad begrenset til 3 år. Ideen bak Arbeidsskolen var sterkt behandlings- og opplæringsorientert og utskrivning fra anstalten skulle derfor skje når målet med behandlingen var oppnådd. Opphold på Arbeidsskolen ble ikke kalt straff i formell forstand.

Arbeidsskoleloven av 1928 ble først satt ut i livet i 1951. Man gjorde da visse endringer. Blant annet forlot man den opprinnelige ordning med at tiltalte først skulle dømmes til ordinær fengselsstraff og deretter overføres til Arbeidsskolen. Istedet skulle nå dommen lyde direkte på Arbeidsskole. Arbeidsskoleoppholdet ville nemlig bli meget lengre enn om det var utmålt en vanlig fengselsstraff, og det ble ansett uheldig at den dømte skulle kunne sammenlikne hvor kort det vanlige fengselsoppholdet ville ha blitt, i forhold til den tid han istedet måtte tilbringe i Arbeidsskolen. I 1951 ble det videre fastsatt at oppholdet normalt skulle være på 2 år med mulighet for løslatelse et halvt år før i særlige tilfelle. I 1958 ble loven endret på nytt slik at løslatelse kunne skje etter 1 år når, som det het, hensikten med behandlingen var ansett oppnådd.

Det klientel som Arbeidsskolen fikk fra 1951 og utover var adskillig mer belastet enn det man hadde tenkt seg og rømningene var hyppige. De som ble anbrakt på Arbeidsskolen anså oppholdet som et onde i forhold til vanlig tidsbegrenset fengsel og tilbakefallsprosenten var

høy. Alt dette sammen med den stadig stigende ungdomskriminaliteten i siste del av 50 årene, førte til at straffelovrådet i begynnelsen av 60 årene tok opp forslag til endringer av Arbeidsskolesystemet. Dette arbeid munnet ut i vedtakelsen av Ungdomsfengselsloven i 1965. I loven av 1965 ble Arbeidsskolen omdøpt til Ungdomsfengsel og oppholdet ble nå også formelt betegnet som straff. Dette siste innebar at tid i varetekt forut for avsigelse av dommen kunne medregnes i anbringelsestiden, i motsetning til ved Arbeidsskoleanbringelse. Det ble også åpnet adgang til prøveløslatelse etter 9 måneder.

Hovedtanken med den tidsubestemte anbringelse av lang varighet og begrunnet ut fra opplærings- og behandlingsformål ble imidlertid lagt til grunn for Ungdomsfengselsordningen på samme måte som for Arbeidsskolen. I tillegg trakk man også frem de almenpreventive momenter ved dom på Ungdomsfengsel. Allerede på dette tidspunkt kunne det imidlertid settes store spørsmålstejn ved resultatene av den opplæring og behandling som ble gitt, ihvertfall dersom disse resultater skulle forsvare den urettferdighet som lå i den lengre anbringelsestid sammenliknet med om vanlig fengselsstraff var blitt idømt.

Ved siden av ungdomsfengselsinstituttet, ble det i loven av 1965 opprettet et nytt reaksjonsinstitutt kalt ungdomsarrest. Anbringelsestiden skulle være 60 dager. Tanken med loven av 1965 var at man ved innføring av ungdomsfengsel og ungdomsarrest, ved siden av de vanlige fengselstraffer, skulle få et helhetlig reaksjonssystem som skulle dekke alle behov. Ungdomsarresten ble imidlertid aldri satt ut i livet, og er nå foreslått opphevet sammen med ungdomsfengslet.

Ungdomsfengselsinstituttet har vært kritisert fra forskjellige hold, det vises til Norsk kronikk i hefte 3 for 1971 som beskriver noe av denne debatten. Norsk forening for kriminalreform, KROM, har i lengre tid gått inn for avskaffelse av de strafferetslige særreaksjoner, deriblant ungdomsfengslet. Direktøren for Ungdomsfengslet, dr. philos. Kåre Bødal har også uttalt seg mot ungdomsfengselsordningen. Antallet dommer på ungdomsfengsel har også i den senere tid gått sterkt tilbake til tross for at Riksadvokaten i 1971 innskjerpet bruken av ungdomsfengsel.

Den innstilling om opphevelse av ungdomsfengselsordningen som nå foreligger fra Straffelovrådet, bygger mye godt på den kritikk som tidligere har vært fremført. I innstillingen heter det imidlertid at meget har artet seg helt annerledes enn hva man i 1965 hadde tenkt seg og lovgivernes intensjoner med ungdomsfengslet har ikke gått i oppfyllelse. Som begrunnelse for opphevelse viser innstillingen til at en særreaksjon som oppfattes som tyngre enn den normalreaksjon som ellers ville blitt anvendt, ikke bør opprettholdes med mindre særreaksjonen gir bedre resultater. Og tilbakefallsfrekvensen for ungdomsfengselsdømte gir ikke grunnlag for å tro at ungdomsfengslet er bedre enn vanlig fengsel. Videre har det vist seg store geografiske forskjeller

med hensyn til idømmelse av ungdomsfengsel. I den senere tid har for eksempel Oslo nesten ikke hatt noen slike saker. Straffelovrådet legger også vekt på utviklingen i andre land, for eksempel Danmark som opphevet ungdomsfengselsinstitusjonen i 1973. Det er all grunn til å forvente at de politiske myndigheter vil godta det fremsatte forslag om avskaffelse av ungdomsfengselsinstituttet og at dette kan bli gjennomført i relativt nær fremtid. Dermed er imidlertid intet sagt om hvorvidt man skal ha en egen fengselsanstalt bare for unge ved avsoning av vanlig fengselsstraff, eller om slik soning skal skje i de ordinære fengsler.

Til slutt i innstillingen uttrykker Straffelovrådet bekymring når det gjelder mulighetene for å ta seg av de yngste lovbrysterne, særlig de under 18 år. Og det sies at det mer enn noen sinne er påtrengende å bygge ut barnevernet.

Tidens kriminalpolitiske debatt

Tidligere statsadvokat, nå lagdommer F. Gripne tok på et statsadvokatmøte hos Riksadvokaten i 1973 opp til vurdering dagens norske kriminalpolitiske debatt. (Foredraget er trykket i Lov og Rett, nr. 3 for 1973, side 88). Han innledet med å si at vi for tiden ikke har noen kriminalpolitisk debatt i Norge, men derimot et revolusjonær-politisk frontalangrep på vår strafferettspleie. Han tok opp til vurdering påtalemyndighetens stilling i denne situasjon og gikk inn for en mental oprustning for å søke å demme opp for den tiltakende volds- og vinningskriminalitet.

Gripne gikk sterkt til angrep på Norsk forening for kriminalreform, KROM, og hva han benevner som „såkalte“ samfundsvitere, som har tatt til ordet for av- og nedkriminalisering av tradisjonell vinningskriminalitet og som taler av klassejustis i Norge. Han tok avstand fra både de mål og midler som forfektes av KROM og andre med et radikalt kriminalpolitisk syn. Generelt ble KROM beskrevet som en revolusjonær-politisk sekt. Han sier videre at endel av KROM tilhengerne vel kan være naive utopister, men både disse og salongradikalerne bør fremtre som den isolerte gruppe de i virkeligheten er.

Gripne tok til ordet mot de som går inn for bruk av kortere fengselsstraffer og mindre bruk av varetektsfengsel. Han innfører begrepene omløpshastighet og sirkulasjonshastighet som beskrivelse av gangen inn og ut av fengslene og går inn for at denne omløpshastighet må ned gjennom økt bruk av varetekt og lengre ubetingete frihetsstraffer. Jo lengre tid gjengangerne holdes ute av sirkulasjon, jo større mulighet er det for å demme opp for kriminalitetsøkningen. Gripne anser det kriminalpolitisk meget viktig at sirkulasjonshastigheten bringes ned på et nivå som bedre svarer til kriminalpolitiets kapasitet, slik at oppdagelsesrisikoen ikke synker ytterligere. Noen mulighet for økning av politiets ressurser hadde han nemlig ikke tro på.

Gripnes foredrag ble gjengitt i dagspressen. I en svarartikkel (Lov og Rett, nr. 2 for 1973, side 91) påpeker professor Nils Christie at spørsmålet om avkriminalisering er et særdeles både sentralt og tradisjonelt tema innen både norsk og internasjonal kriminalpolitisk tenkning. Han sier videre at å gå inn for redusert bruk av fengselsstraff ikke betyr oppgivelse av kriminalitetskontroll eller straff. Christie er heller ikke i tvil om berettigelsen av betegnelsen klassejustis når man ser på strafferettssystemets sluttresultat og sammenlikner dagens fengselsklientel med de lovbrutere som virkelig representerer farer for vårt samfunn.

Endringer i straffeloven

Fradrag for tid i vareteksfengsel

Straffeloven hadde inntil en lovendring våren 1973 en regel om at tid utholdt i varetekt helt eller delvis *burde* komme til fratrukk i den endelige dommen. I praksis ble alltid slikt fradrag gitt og loven er nå endret overensstemmende med dette slik at det i bestemmelsen heter at varetektsfradrag *skal* gis. Videre ble det åpnet adgang til å gi fradrag for varetekt utholdt i utlandet. Derimot ble det ikke gitt adgang til varetektsfradrag utholdt i forbindelse med annen sak, for eksempel dersom denne sak henlegges, men vedkommende får dom for andre forhold.

Uaktsomt heleri straffbart

Før lovendringen våren 1973 krevdes det forsett med hensyn til helerens kunnskap om at det gjaldt en gjenstand som var fravendt rette eier ved en forbrytelse. Å bevise hva heleren forsto med hensyn til hvor gjenstanden stammet fra, har ofte vært en vanskelig oppgave for påtalemyndigheten. For å lette denne situasjon og for mer effektivt å bekjempe helerikriminaliteten og derigjennom tyvskriminaliteten, er loven nå endret slik at man har fått en egen bestemmelse for kvalifisert uaktsomt heleri. Etter lovendringen kan den dømmes for uaktsomt heleri som hadde god grunn til å anta at gjenstanden var fravendt rette eier ved en forbrytelse. Med denne formulering har man ment å trekke grensen et sted mellom den simple og den grove uaktsomhet.

Flysabotasje, bakteriologiske våpen m. v.

Med utgangspunkt i internasjonale konvensjoner som Norge har tiltrådt er det i straffeloven gjort tillegg vedrørende flysabotasje og utvikling, framstilling, lagring m. v. av bakteriologiske og toksin-våpen.

Gunnar Lind

SVENSK KRÖNIKA

Fortsatt reformarbete inom kriminalvården

Kriminalvårdsberedningens betänkande „Kriminalvård“ som tidigare har presenterats i denna tidskrift (se NTfK 1972 s 353) var diskussionsämne vid Svenska Kriminalistföreningens höstmöte den 19 oktober 1972. Diskussionen inleddes av beredningens ordförande, dåvarande statssekreteraren i justitiedepartementet Ove Rainer. Det blev en livlig diskussion där en övervägande positiv inställning till förslaget kom till uttryck men också kritiska synpunkter framfördes. Kritiken gällde framförallt beredningens schablonindelning av fångvårdsklientelet i tre grupper och dess fördelning av klientelet på lokalanstalter och rixanstalter.

I 1973 års statsverksproposition har regeringen förelagt riksdagen sina ställningstaganden till kriminalvårdsberedningens reformförslag. I propositionen, som i allt väsentligt följer beredningens förslag, anges riktlinjerna för den fortsatta reformeringen av kriminalvården. Propositionen har godtagits av riksdagen.

Den sålunda beslutade kriminalvårdsreformen förutsätter ändrad lagstiftning både i fråga om anstaltsvård och frivård. En ny lag om kriminalvård i anstalt och vissa följdändringar i brottsbalken har utarbetats inom departementet och remitterats till myndigheter och organisationer. Lagförslaget kommer att presenteras för riksdagen i början av år 1974. Det är min avsikt att i det sammanhanget återkomma med en närmare redogörelse för den nya lagstiftningen.

När det gäller frivården har lagstiftningsarbetet kommit längre. Riksdagen har under hösten antagit vissa ändringar i brottsbalkens bestämmelser på detta område. Sålunda har övervakningstiden vid skyddstillsyn i princip förkortats från tre till två år. Endast om den dömde av särskilda skäl anses vara i behov av förlängd övervakning, kan förordnas att övervakningen skall förlängas, dock längst till prøvotidens utgång. Prövotidens längd, tre år, ändras inte på annat sätt än att prøvotiden i fortsättningen inte kan förlängas annat än i samband med ny dom för annan brottslighet och inte som för närvarande även vid misskötsamhet av annat slag. Lagändringen innebär också bl a en utmönstring av vissa av de särskilda föreskrifter som kan meddelas den som villkorligt frigivits från fängelsestraff eller som efter dom på ungdomsfängelse eller internering överförs till vård utom anstalt eller som dömts till skyddstillsyn. Sålunda får t ex föreskrift inte längre ges om användande av fritid, förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar. Inte heller får den dömde förbjudas att använda alkoholhaltiga drycker. De ändrade bestämmelserna om frivården träder i kraft den 1 januari 1974.

Med utgångspunkt i kriminalvårdsberedningens betänkande har vissa ändringar också skett i den lagstiftning som reglerar personundersökningsverksamheten. Enligt gällande rätt kan domstolen antingen

uppdraga åt skyddskonsulenten att föranstalta om personundersökning eller själv utse lämplig person till personundersökare. I fortsättningen skall domstolens uppdrag att föranstalta om personundersökning obligatoriskt gå till skyddskonsulenten. Skyddskonsulenten kan låta personundersökningen utföras av tjänsteman inom skyddskonsulentorganisationen eller utse personundersökare utanför organisationen. En nyhet är att det i lagen om personundersökning uppställs krav på att personundersökare skall ha undergått för ändamålet avsedd utbildning eller annars ha erforderliga kunskaper. Det är meningen att kurser för personundersökare skall anordnas i kriminalvårdens regi. En annan nyhet är att skyddskonsulenten vid behov och efter samtycke av den misstänkte kan förordna s k förtroendeman för honom. Förtroendemannen skall främst ha till uppgift att före domstolens avgörande fungera som ett socialt och personligt stöd för den misstänkte. Den ändrade lagstiftningen om personundersökning i brottmål träder i kraft den 1 april 1974.

När regering och riksdag antog riktlinjerna för kriminalvårdsreformen förutskickades också vissa utredningar både i fråga om frivård och anstaltsvård. De äsyftade utredningarna har nu tillsatts. En utredning har fått i uppdrag att göra en översyn av de centrala nämndernas (kriminalvårdsnämnden, interneringsnämnden och ungdomsfängelnsnämnden) och de lokala övervakningsnämndernas uppgifter och organisation. Vidare har en sakkunnig tillkallats för att se över indelningen av kriminalvårdens frivårdsdistrikt i Stockholm, Göteborg och Malmö. I direktiven för denna utredning betonas bl a att kriminalvårdsberedningens förslag om slopande av särskilda distrikt för vissa kategorier dömda, tex internerade eller till skyddstillsyn dömda, bör bilda utgångspunkt för den sakkunniges arbete. Slutligen har regeringen tillsatt en utredning för översyn av personalens arbetsuppgifter vid kriminalvårdens anstalter. I direktiven säger justitieministern att de instruktioner som f n reglerar personalens arbete framstår som föråldrade mot bakgrunden av de senaste årens utveckling inom kriminalvården.

Brottsbekämpande åtgärder

1. Brottskommissionen

I början av år 1973 tillsattes en kommission, brottskommissionen, med uppdrag att dra upp riktlinjer för och lägga fram förslag till konkreta åtgärder för att minska brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen. I kommissionen ingick företrädare för de fyra stora politiska partierna. Kommissionen skulle enligt sina direktiv bedriva arbetet så skyndsamt att resultatet kunde redovisas inom några månader. Så skedde också och kommissionens förslag framlades sedan av regeringen i proposition till vårriksdagen, som godtog förslagen.

Bland de åtgärder i syfte att bekämpa brottsligheten som blivit re-

sultatet av kommissionens arbete märks förstärkning av polisen med 1200 tjänster under tre år. De förstärkta polisinsatserna syftar till att öka polisens möjligheter att förebygga rån och annan brottslighet där våld eller hot om våld förekommer. Tonvikten skall läggas på ökad fotpatrullering och ett ökat antal kvarterspoliser. Detta bör också leda till att polisens service till allmänheten förbättras.

För att öka beredskapen mot rånbroten har bankinspektionen genom ändring i banklagen fått en uttrycklig rätt att meddela tvingande föreskrifter för banker att vidta brottsförebyggande säkerhetsåtgärder som hindrar eller försvårar rån.

I kommissionens uppdrag ingick också att undersöka den verksamhet som bedrivs i och i anslutning till s k sexklubbar och poseringsateljéer. Kommissionens förslag i detta avseende har lett till att bestämmelser införts i allmänna ordningsstadgan som bl a innebär att offentlig pornografisk föreställning inte får ges utan tillstånd av polismyndighet.

Kommissionen har också haft i uppdrag att överväga vilka åtgärder som bör vidtas för att skapa bättre ordning på allmänna platser. Man har konstaterat att ordningsläget är otillfredsställande särskilt i storsadsområdena. I enlighet med kommissionens förslag har de bestämmelser om tillfälligt omhändertagande som tidigare fanns i polisinstruktionen förts över till en särskild lag. Bland nyheterna i lagen märks bestämmelser om att erforderlig utredning om den omhändertagnes personliga levnadsförhållande skall göras när omhändertagande skett på grund av ordningsstörande uppträdande. Utredningen skall om möjligt göras av företrädare för socialmyndighet. En annan nyhet är att längsta tiden för frihetsberövandet har blivit reglerad och bestämts till sex timmar. I lagen finns också en ny bestämmelse som ger polisen möjlighet att flytta barn under femton år från skadliga eller farliga miljöer. Barnet skall skyndsamt överlämnas till vårdnadshavare eller företrädare för barnavårdsnämnden.

Med utgångspunkt från kommissionens förslag har också beslutats om förstärkta sociala insatser i form av ökade bidrag till kommunerna och socialstyrelsen för social jourverksamhet, vårdcentraler, behandlingshem och vård i enskilt hem samt till viss försöksverksamhet med nya behandlingsformer för sådana missbrukare.

2. Brottsförebyggande rådet

Samtidigt som brottskommissionen tillsattes tillkallades en sakkunnig med uppdrag att lägga fram förslag till uppgifter för och organisation av ett centralt råd för samordning av samhällets insatser mot brott. I september 1973 tillsatte justitieministern ett sådant brottsförebyggande råd som under sitt första verksamhetsår skall arbeta som en kommitté för att därefter bli en självständig myndighet under Kungl. Maj:t. Bland rådets 16 ledamöter finns representanter för de fem riksdagspartierna, justitie-, social- och utbildningsdepartementen, Lands-

organisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska kommunförbundet, Svenska Landstingsförbundet, försäkringsbolagen och forskningen.

Rådet har till uppgift att „samordna samhällets och enskildas insatser mot brott. Rådet skall vidare genom utredningar och initiativ medverka i det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet“.

Rådets arbetsuppgifter har preciserats på följande sätt:

„Det skall åligga rådet särskilt att
 följa och analysera brottsutvecklingen, informera om de förändringar som sker och göra prognoser om den framtida utvecklingen,
 verka för att erfarenheter och rön från den forskning som bedrivs på kriminalitetens område förs ut till berörda myndigheter och allmänheten,
 verka för att lagstiftningen inom rådets verksamhetsområde håller jämna steg med samhällsutvecklingen,
 ägna särskild uppmärksamhet åt den internationella utvecklingen på kriminalpolitikens område,
 samordna olika samhällsorgans insatser mot brott,
 samverka med andra myndigheter och organisationer i syfte att åstadkomma en medverkan av alla i det brottsförebyggande arbetet,
 lämna information om principerna för rättsväsendets uppbyggnad och uppgifter i ett demokratiskt samhälle.“

Det löpande arbetet i rådet utförs huvudsakligen i olika arbetsgrupper med deltagande av experter från bl a olika departement och verk.

Det finns en *brottskyddsgrupp* som skall verka för att åtgärder vidtas framför allt från samhällets och företagens sida för att förhindra uppkomsten av brottstillfällen och i övrigt försvåra möjligheterna att begå brott. Gruppens arbete skall gälla såväl brott mot enskilda som brott mot det allmänna, t.ex trafikbrott, miljöbrott, skattebrott och valutabrott.

En *prognosgrupp* skall fortsätta och vidare utveckla det arbete som utförts av arbetsgruppen för kriminalitetsprognoser i justitiedepartementet.

En annan grupp, *informationsgruppen*, skall biträda rådet i frågor rörande rådets externa informationsverksamhet.

Narkotikagruppen skall följa utvecklingen inom och utom riket på narkotikaområdet, verka för samordning mellan myndigheternas insatser på narkotikaområdet och för samordning mellan myndigheternas och olika organisationers insatser samt söka kartlägga missbruket av narkotika som en del av drogmissbruket över huvud taget. Gruppen skall också vara svenskt samarbetsorgan när det gäller det internationella samarbetet på narkotikaområdet. Gruppens ordförande skall vara kontaktman för Sverige i det nordiska samarbetet.

Vidare finns det en *grupp för samarbete mellan socialvård, skola och polis*. Den arbetsgruppen övertar vissa arbetsuppgifter, som tidigare åvilat andra organ bl a samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten, och skall verka för ett bättre brottsförebyggande samarbete på det lokala planet.

Gruppen för brottsförebyggande verksamhet bland barn och ungdom i skolåldern skall överväga och föreslå brottsförebyggande åtgärder för barn och ungdom i skolåldern, vilka av olika skäl riskerar att utvecklas ogynnsamt. Gruppen skall bl a studera den kommunala fritidsverksamheten särskilt med avseende på fritids- och ungdomsgårdarna, följa samspelet mellan skolans elevvård, den kommunala socialvården och fritidsverksamheten ur specifikt brottsförebyggande synpunkt samt i samråd med berörda myndigheter utarbeta ett åtgärdsprogram.

Slutligen har det bildats en *grupp för återanpassning av straffade*. Den gruppen skall verka för att åtgärder vidtas från samhällets, organisationers och enskildas sida för att främja och underlätta återanpassningen av personer, som efter avtjänat fängelsestraff eller annan frihetsinskränkande påföljd skall återvända till samhällslivet. Gruppen skall bl a följa fackföreningsrörelsens interna informationsverksamhet beträffande återanpassningen av de straffade i arbetslivet och medverka till nya initiativ på detta område samt studera och bedöma förhållandena i stort på arbetsmarknaden ur rehabiliterande synpunkt, t ex arbetsmarknadsutbildning, arbetsträning och skyddat arbete.

Det brottsförebyggande rådet skall också medverka i det kriminalpolitiska utvecklingsarbetet. Som en förberedelse till arbetet på detta område anordnar rådet den 14 och 15 januari 1974 ett symposium med deltagande av rådets ledamöter och forskare verksamma inom det kriminalpolitiska fältet. Vid detta symposium skall det brottsförebyggande rådets verksamhetsfält analyseras i kriminalpolitiskt perspektiv. Dessutom skall följande ämnen behandlas: 1. Kriminalisering — avkriminalisering. 2. Kriminalitet och samhällsplanering. 3. Behovet av frihetsstraff i relation till andra straffformer.

Avräkning av häktningstid

Nordiska straffrättskommitténs förslag om enhetliga regler i Norden i fråga om avräkning av tid för straffprocessuella frihetsberövanden som har presenterats i betänkandet (NU 1971:9) om avräkning av häktningstid m m (se NTFK 1971 s 315) har under 1973 lett till ändrad lagstiftning på detta område.

De nya avräkningsreglerna innebär att, förutom häktningstid, tid för anhållande, tid under vilken någon har varit tagen i förvarsarrest och tid varunder någon har varit tvångsintagen på rättspsykiatrisk klinik för rättspsykiatrisk undersökning obligatoriskt skall avräknas vid dom på fängelse på livstid, ungdomsfängelse och internering. En dags frihetsberövande skall i princip motsvara en dags verkställighet

i anstalt av ådömd påföljd. Den nuvarande fakultativa bestämmelsen behålles i fråga om avräkning från böter, suspension och disciplinstraff. Straffprocessuellt frihetsberövande i mål där den tilltalade får villkorlig dom eller skyddstillsyn skall kunna tillgodoräknas om påföljden undanröjs i senare mål och ny påföljd av annan art ådöms i stället. Frihetsberövanden som understiger 24 timmar skall inte tillgodoräknas.

Lagändringen innebär vidare att avräkningsbestämmelserna skall tillämpas även i högre rätt i fråga om häktningstid som infaller efter lägre rätts dom. Om den dömd inte fullföljer talan mot domen eller om fullföljd inte leder till prövning i högre rätt, skall häktningstid efter domen tillgodoräknas genom att denna tid räknas som tid under vilken påföljden har verkställts.

Genom lagändringen har också införts en bestämmelse som medger fakultativ avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden som ägt rum utomlands.

Den nya lagstiftningen om avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden har trätt i kraft den 1 april 1973.

Terroristlagen

Jag har förut i denna tidskrift redogjort för de förslag som lagts fram av kommissionen för förebyggande av vissa våldsdåd (se NTfK 1972 s 357). Den lagstiftning som föreslogs av kommissionen har genomförts med vissa smärre justeringar. En lag om särskilda åtgärder till förebyggande av vissa våldsdåd med internationell bakgrund har sålunda antagits. Lagen, som trätt i kraft den 1 maj 1973, har en giltighetstid av ett år.

Förslag till körkortsreform

I slutet av år 1972 överlämnade trafikmålskommittén betänkandet Rätten till ratten, Förslag till körkortsreform (SOU 1972:70—72).

Trafikmålskommittén bygger sitt förslag bl a på principen att körkortet är att anse som ett kompetensbevis och inte som ett allmänt förtroendebevis. Körkortsfrågan bör enligt kommitténs mening bedömas strikt från trafiksäkerhetssynpunkt. Kommittén anser därför att det inte finns tillräckligt sakligt stöd för att som f n vägra eller återkalla körkort för den som gjort sig skyldig till tex misshandel eller förmögenhetsbrott med anknytning till bil (tex bilstöld eller stöld ur bil). Det föreslås att allmän brottslighet inte skall vara formellt hinder för innehav av körkort utan endast trafikbrott.

F n beslutar endast administrativ myndighet, länsstyrelsen i första instans, om utfärdande och återkallelse av körkort. Kommittén anser det angeläget att det sker en samlad bedömning av straff och körkortsfrågor och föreslår därför att allmän domstol skall avgöra körkortsfrågan vid trafikbrott. På så sätt skulle man också uppnå en snabbare handläggning än för närvarande av körkortsärendena.

En annan nyhet är kommitténs förslag om införande av ett pricksystem. Ett sådant system innebär att varje trafikbrott åsätts mellan en och fyra prickar. Om någon har fått fem prickar, får han ett föreläggande om teoretiskt förarprov. Klarar han inte provet kommer körkortet att återkallas. Pricksystemet syftar främst till att spåra upp dem som upprepade gånger gör sig skyldiga till trafikbrott. Domstol kommer enligt kommitténs förslag sålunda att i trafikmål kunna besluta om körkortsåterkallelse eller körkortsprickar. Körkortsåterkallelsen skall dessutom kunna göras villkorlig.

Kriminalstatistik

Från kriminalvårdsverkets årliga publikation „Kriminalvård“, som kommit ut under hösten 1973, kan följande statistiska uppgifter lämnas för år 1972.

Medelbeläggningen på fångvårdsanstalterna var under 1972 i stort sett densamma som under 1971, 4.600 resp. 4.606. Högsta beläggningen under året har dock fortsatt att minska. Den var 5.008 under 1972 mot 5.168, 5.331 resp 5.711 under åren 1971, 1970 och 1969.

Under året intogs 10.599 personer som dömts till fängelse. Av dessa hade 55 % inte tidigare varit intagna, medan 18 % hade varit intagna en gång och 27 % minst två gånger tidigare. De korttidsintagna, dvs intagna med högst 3 månaders fängelsestraff utgjorde 69 % av de intagna, 22 % var dömda till 4—12 månader och 9 % var dömda till minst 1 års fängelse. Jämfört med 1971 innebär det en ökning av de korttidsstraffade med 3 %, sett i relation till hela fängelsepopulationen.

De intagna fördelar sig på följande sätt efter huvudbrott.

Huvudbrott	Antal personer	Procent
Rattfylleri	4.120	39
Tillgrepp	2.162	20
Våld	1.507	14
Lydnadsbrott m m	722	7
Bedrägeri	657	6
Narkotika	407	4
Utlänningslagen	297	3
Övriga	727	7
Summa	10.599	100

Jämfört med år 1971 har intagna med rattfylleri som huvudbrott ökat med inte mindre än 742 personer, vilket utgör en ökning med 22 %.

Under år 1972 intogs i anstalt 383 personer som dömts till ungdomsfängelse, av vilka 214 var nykomna. Detta innebär att den sedan

flera år kontinuerlige minskningen av nyintagna till ungdomsfængelse har avbruttits.

För interneringsklientelet är den statistiska bilden i stort sett oförändrad. Under 1972 intogs 331 personer dömda till internering. Av dessa var 54 nykomna.

Antalet intagna som intagits efter dom på skyddstillsyn med anstaltsbehandling uppgick år 1972 till 714.

Under 1972 intogs 1.986 utländska medborgare som dömts till fængelse. Dessa utgjorde 19 % av samtliga dömda till denna påföljd. Liksom tidigare är de utländska medborgarna i förhållande till andelen av befolkningen överrepresenterade bland anstaltsklientelet. Av utländska medborgare intagna i fångvårdsanstalt år 1972 var 1.463 nordiska medborgare (98 danska, 1.271 finska, 6 isländska och 88 norska medborgare).

Frivårdsklientelet uppgick den 1 januari 1973 till 23.188 personer och håller sig sålunda på samma nivå, omkring 23.000, som under de senaste åren. De till skyddstillsyn dömda uppgick till drygt 84 % av klientelet medan de från fængelse villkorligt frigivna utgjorde drygt 10 % och återstoden var till ungdomsfængelse och internering dömda, som överlämnats till vård utom anstalt.

Karin Ringberg

Meddelelser

BRYNOLF HONKASALO †

Tidligere professor ved Helsingfors Universitet Brynolf Honkasalo er afgået ved døden den 31. januar 1974, 84 år gammel. Honkasalo drev i mange år advokatvirksomhed i Helsingfors, men havde også tidligt fattet interesse for teoretiske studier og haft flere studieophold i udlandet. I 1933 blev han tilforordnet professor i strafferet, og han var ordinær professor i årene 1936—58. Han havde gennem årene talrige hverv som medlem af juridiske kommissioner og udvalg og tillidshverv for offentlige og private styrelser m. v. Således var han formand for Mannerheim Barnskyddsforbund 1944—59, formand for Kriminalistforeningen i Finland 1952—60 og medlem af redaktionskomiteen for Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab siden 1955. Honkasalo var forfatter til mange juridiske bøger og afhandlinger; også efter at være gået af fra sin universitetsstilling vedblev han med at lægge et stort arbejde i lærebøger, der endnu anvendes i undervisningen.

NORDISK SAMARBEJDSRÅD FOR KRIMINOLOGI

Efter at der pr. 1. januar 1974 er foretaget beskikkelse af medlemmer af Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi for en 3 års periode, har rådet følgende sammensætning: